

CSÁKI JUDIT

CSERHALMI

Nem lehet mindennap meghalni

Ez nem életrajz, és nem is pályakép

...hanem egy manapság nem annyira trendi tevékenység rögzítése: egy beszélgetéssorozat. Persze életrajz is, meg pályakép is. Csak egyiknek sem szokványos, mi több, beszélgetésnek sem szokványos, hiszen a könyvben én egy szót sem szólok. De azért nem kell ahhoz nagyon vájt fülűnek és éles szeműnek lenni, hogy az olvasó mégis dialógust halljon és lásson.

Idill és rengeteg nevetés – így készült a könyv, mert ilyen volt ez a beszélgetéssorozat. Egymástól három kilométerre lakunk a Káli-medencében, két apró faluban; jöttünk-mentünk, ültünk hol egy fa alatt, hol egy teraszon, volt kávé és limonádé, pogácsa és rétes, hőség és béke, természet és csönd.

Cserhalmi György több mint kétszáz filmszerepet és több mint kétszáz színpadi szerepet játszott el – hatalmas életmű, amely szerencsére még nem zárult le. Úgy sejtem, hogy a fiatalabb nemzedékek már inkább a filmekből ismerik őt, hiszen színpadon egy ideje legföljebb szórványosan láthatták színészként, de a reménybeli olvasók jelentős része biztos emlékszik számos szerepére, kivált, ha segítünk neki földidézni. És a több mint ötven év alatt annyi történet halmozódott az alakítások

mellett és mögött, hogy úgy gondoltam, ezeket érdemes közkinccsé tenni; fölé emelni a társasági sztorizásoknak.

Miniportrék, anekdoták, vidámak és szomorúak sorjázhatnak tehát ebben a könyvben, olyan emberekről, akiknek a többsége már a színház- és filmtörténet része, a kulturális közelmúltunk, értéktárunk meghatározó eleme; olyanok, akiket nem szabad elfelejteni, mert nélkülük érthetetlen és értelmezhetetlen az a kulturális közeg, amelyben ma élünk.

Kaposváron tanítottam, amikor az egyik színészosztálynak levetítettem a Katona József Színház *Az imposztor* című előadásából azt a részletet, amikor Major Tamás mint Bogusławski Molière *Tartuffe*-jének egyik jelenetét elemzi. Eleinte kuncogás-vihogás tört föl a hallgatókból, az idős, hajlott hátú, vastag szemüveges színészt látva – akit amúgy még sosem láttak, legföljebb a nevét hallották, ha ugyan... De nem telt el két perc, és csönd lett, és leesett állak és tágra nyílt szemek – mert átütött és hatott rájuk a színészi zsenialitás. Hát ez az emlék is motoszkált bennem, amikor arról győzködtem Cserhalmi Györgyöt, hogy csináljuk meg ezt a könyvet. Amelyben természetesen többször is felbukkan Major Tamás alakja, sőt még ez a bizonyos előadás és alakítás is.

A történetek szereplői közt akadt nem egy, akit nem ismertem, pedig én sem tegnap kezdtem a pályát. Keresgéltem és bolyongtam a világhálón, különféle archívumokban bogarásztam – és hátha kedvet kap ehhez majd az olvasó is. Mert ezek az elfeledett színészek ugyancsak a nagy történet hősei. Hősök és kisemberek – kinek mennyi a „szavatossága”, erről is beszélgettünk. És kirajzolódik egy monumentális pálya jó néhány tapasztalata, és mögötte remélhetőleg egy szakma, a színészet ethosza is. „Nagy színész”, „népszerű színész”, „főszereplő színész” – gyakran felbukkanó jelzős kapcsolatok ezek Cserhalmi pályájával kapcsolatban, és igazak is, csak éppen nem sokat árulnak el arról, ami mögöttük van; mi erről is sokat beszélgettünk, a „melóról”, a családról, a színészi

„trükkökről”, köztük arról, hogy mozduljon már meg végre a színpad és a színész, vagyis legyen vége a „lefúrt lábú színész” korszakának. És persze: megkerülhetetlennek bizonyult a politika, benne a kutúrpolitika...

Kanyarogtunk és kalandoztunk – hiába határoztam el eleinte, hogy szisztematikusan haladunk, mindig nyílt egy érdekes mellékösvény, és máris letértünk az útról. Így aztán egy-egy szereplő több beszélgetésben is felbukkan, egy-egy téma visszavisszatér; még ismétlődés is akad, de ez is a keletkezéstörténet fontos része. Vagyis: sem időrend, sem másmilyen rend nincsen – az olvasó tartson velünk a csapongásban.

Gondoltam, beleírom ide, az elejére, hogy Cserhalmi pályájából mire emlékszem a legszívesebben, vagyis mik az én kedvenceim. Hogy esetleg *A mizantróp* vagy a *Don Juan*, vagy a *Szerelmem*, *Elektra* vagy az *Egy erkölcsös éjszaka* – de amint dönteni próbáltam, bejött egy harmadik-negyedik „versenyző”, a *Coriolanus* vagy az *Amerikai anizs*, a *Koldusopera* vagy *A nagy generáció*, szóval én ezt föladam. De abban reménykedem, hogy az olvasónak kedve támad felidézni egyik-másik filmet vagy előadást, és nekiindul a világhálónak, ahol szerencsére jó néhány alakítás nem könnyen, de megtalálható.

Ehhez is lehet jó kiindulópont ez a könyv. Aki látta-megélte, annak azért, aki meg „újszülött”, annak azért.

Jó olvasást, jó szórakozást!

Csáki Judit

■ *Törvénytelen* (r. András Ferenc, 1994)

Fontos nekem,
hogy elmondjam,
hol beszélgetünk.

Kékkúton ülünk egy háromszáz éves parasztház kertjében. Fontos hely az én életemben, például épp azért, mert háromszáz éves. Eszembe szokott jutni, hogy itt régen is éltek emberek, hogy vajon hogyan éltek, és hogy hány-szor éghetett le ez a ház. A falra kent mészrétegeken – akárcsak a fáknál az évgyűrűkön a kort – lehetett látni, hogy hány-szor éghetett le, tíznél biztosan többször. Nádtetős volt eredetileg, és képzeld, amikor a tetőt is megbontottuk, az tele volt szu-ronyokkal, kardokkal, amiket a sok év alatt eldugdostak oda az emberek. Mindenféle szűrő-vágó eszközök, elrozsdásodott puska, elrohadt puskatus. Van itt egy falumúzeum, nekik adtam. És volt itt egy szabadkonyha, egy szabad tűzhely, onnét kilenc talicska kormot nyomtam ki, annyi volt fönt a kupolában. Az azért nem akármilyen.

A kertet már én csináltam. A fák, amiket olyan öregnek látsz, harminc-egynehány évesek. A régi parasztok nem szerették a sok mindent a kertben, mert sokat kell gereblyézni, sok a munka vele. Ha volt nekik ilyesmi, akkor a szőlőben volt, fön-n a hegyen. Ott volt körte, alma, ami éppen kellett. Itt mindössze